

SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE MUHASEBESİ ARACI OLARAK ÜCRETLİ PLASTİK POŞET UYGULAMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Osman ÇEVİK¹, Gülşah KAZAK²

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de yaşayan tüketicilerin devlet tarafından uygulanmaya başlayan plastik poşet ücretlendirilmesine yönelik tutum ve davranışlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Karaman ilinde yaşayan kişiler arasından kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen 346 tüketici ile yapılmıştır. Veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Bu veriler istatistik paket programıyla frekans-yüzde, faktör, ANOVA, t-testi ve ki-kare analizlerine tabi tutularak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, plastik poşet kullanımının çevreye verdiği zararın tüketiciler tarafından bilindiği ancak yine de kullanılmaya devam edildiği, yasal düzenleme sonucu oluşturulan devlet yaptırımının plastik poşet kullanımının azaltılmasında etkili olduğu ortaya konulmuştur. Fakat bu olumlu tutumun daha da ileriye götürülebilmesi için plastik poşetlerin ücretlerinin çevre fonuna yatırılması ve bu fonun parası ile yapılan çalışmalar hakkında tüketicilere bilgi verilmesi gerekmektedir. Yine plastik poşetlerin oluşturduğu çevre kirliliği konusunda eğitimler verilerek tüketicilerin bilinç düzeylerinin artması sağlanmalıdır. Çalışma, Türkçe literatürde plastik poşet ücretlendirilmesi ile ilgili yapılan ilk çalışmalardan olduğu için özgünlük taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Plastik Poşet ve Çevre Kirliliği, Sürdürülebilir Çevre, Sürdürülebilir Çevre Muhasebesi.

A Research on the Application of Paid Plastic Bags As A Sustainable Environmental Accounting Tool

323

Abstract

The aim of this study is to determine the plastic bags began to be implemented by the state to determine the attitudes and behavior of consumers living in Turkey for the charge. The research was conducted with 346 consumers who were easily sampled among the people living in Karaman province. The data were collected by questionnaire method. These data were analyzed by frequency-percentage, factor, ANOVA, t-test and chi-square analysis with statistical package program. As a result of the research, it was revealed that the harm caused to the environment by the use of plastic bags is known by the consumers but they continue to be used, and the state sanction created as a result of the legal regulation is effective in reducing the use of plastic bags. However, in order to improve this positive attitude, the fees of plastic bags should be invested in the environmental fund and the consumers should be informed about the studies carried out on this issue, and the awareness levels of the consumers should be increased by providing training on the environmental pollution caused by the plastic bags. The study is original because it is one of the first studies on the pricing of plastic bags in domestic literature.

Keywords: Plastic Bag and Environmental Pollution, Sustainable Environment, Sustainable Environment Accounting.

¹Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, E-posta: osmancevik@kmu.edu.tr

²Doktora Öğr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, SBE, İşletme ABD, E-posta: gulsahyelboga@kmu.edu.tr

Giriş

Nesiller önce insanlar sadece kendi ihtiyaçları doğrultusunda üretim yapmakta ve bu üretimi de doğa ile bütünleşik olarak gerçekleştirmektedirler. Zamanın ilerlemesi ile insanların ihtiyaçlarının karşılanması doğayla sınırlı kalmamış, Sanayi Devrimiyle birlikte ihtiyaçların da dışına çıkan taleplerin karşılanması söz konusu olmuş, böylece de üretim hızla artmıştır. Artan üretim ile doğa daha çok sömürülmeye başlanmış, hızla büyüyen işletmelerin yüksek kar elde etmek istemeleri ile çevre kâr amacı ile kullanılmaya başlayan bir unsur haline almıştır. Daha çok kazanma hırsı, bu unsurun hiç tükenmeyecek gibi görülmesine ve çevreye verilen zararın göz ardı edilmesine sebep olmuştur.

Özellikle 19. yüzyılın sonlarında doğanın tahrip edilmesi sonucu ekolojik denge bozulmaya başlamıştır. Bu aşamada çevreyi koruma bilinci ve bu sorumluluğun oluşturulması insanlığın devamı için bir zorunluluk haline almaya başlamıştır. Akademik ve siyasi çevrede bu durum bir problem olarak algılanmış ve konuyla ilgili çalışmalar artarak devam etmiştir. Bu çalışmalarla insanlarda çevreyi korumaya ilişkin farkındalık yaratılmak istenmiştir. Yaratılan bu farkındalığın gün be gün artması, süreci farklı bir boyuta taşıyarak işletmelerin, özellikle endüstrinin içerisinde yer alan işletmelerin, çevreye verilen zararın oluşturduğu sorunların olumsuz etkilerini görmeye başlamasını sağlamıştır. Böylece çevrecilik anlayışının yavaş yavaş da olsa iş dünyasına girdiği gözlemlenmeye başlamıştır. Bu anlayış, başlarda işletmelerde muhasebesel olarak bir yük olarak algılsa da günümüzde muhasebe, pazarlama gibi işletmelerin yaşam döngüsünde yer alan her bölüm için olumlu bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde işletmeler, çevrenin korunması ile ilgili birçok yasa ve yaptırımla karşı karşıya kalmaktadır. İşletmeler oluşan çevre kirliliğinin ekonomik, ekolojik ve sosyal etkilerini göz önünde bulundurmak durumundadırlar. Çünkü çevresel ve sosyal muhasebe, bir şirketin finansal durumunun geniş kapsamdaki yükümlülükleriyle birlikte dengelenmesi için bir zorunluluk haline gelmiştir.

Sürdürülebilir çevre bakış açısıyla değerlendirildiğinde, devletin de işletmelerden farklı algılanmaması gerekmektedir. Nasıl ki tüketilen herşeyin bir bedeli varsa, çevrenin de kullanımına ilişkin bir bedeli olmalıdır. Devlet bu konuda sadece vergi toplayan bir kuruluş olmamalıdır. Özellikle çevre kirliliğinin hızla artması sebebiyle, toplanan çevre vergilerinin bu kirliliği önleyememesi, hatta bu kirliliğin sonucunda farklı alanlara harcama yapılmak zorunda kalınması nedeniyle devletin gelirlerinin azalması, bir takım çevre politikalarının uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Şu bir gerçektir ki, çevre tüketimi ve tüketimin kontrol altına alınarak önlenmesi sadece devlet ya da işletmelerin değil, söz konusu çevre içerisinde yaşayan herkesin sorumluluğundadır.

Buradan hareketle yapılan bu çalışmanın temel amacı, sürdürülebilir çevre muhasebesi kapsamında çevre kirliliği ile ilgili oluşan giderlerin içselleştirilerek ücretlendirmeye tabi tutulmasının doğruluğunu, Türkiye’de de uygulanmaya başlayan plastik poşet kullanımını

azaltma politikası çerçevesinde değerlendirmektir. Bu kapsamda sürdürülebilir çevre kavramı incelenerek, sürdürülebilir çevre muhasebesi ve çevre muhasebesinin içselleştirilmesi kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca dünya çapında yapılan plastik poşet ücretlendirilmesi uygulamasında devlet politikalarının yaptırımı ve dünya genelinden bu uygulamanın örneklerine yer verilerek Türkiye'deki plastik poşet uygulamasının analizi yapılmış ve sonuçlar karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Plastik Poşetlerden Dolayı Oluşan Çevre Tahribatı

Plastik poşetler, çeşitli küçük tüketim mallarının taşınması için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bazı bölgelerde ise içme suyunun taşınması, insan ve diğer evsel atıkların atılması için ikincil rollere de hizmet etmektedir. Yıllık üretim ve kullanım istatistikleri sanayi sektörlerinde bulunmamakla birlikte, çevre grupları her yıl dünyada 500 milyar ila 1 trilyon plastik poşetin kullanıldığını tahmin etmektedir (Rayne, 2008, s. 1). Plastik poşetler biyolojik olarak parçalanma olmadan geniş ölçüde dağılmaktadırlar. Son on yılda plastik poşet çöplerinde ciddi artışlar görülmektedir. Bu poşetler ekosistemi tehdit etmekte, vahşi yaşamı tahrip etmekte (örneğin nesli tükenmekte olan kaplumbağaların plastik torbaları yiyecek zannederek yutmaları ve bunun sonucunda ölmeleri) ve deniz tabanındaki organizmaları boğmaktadır. Ayrıca plastik poşetlerin, ışığın ve oksijenin okyanus tabanına ulaşmasını engellemesinden dolayı deniz tabanındaki bitkileri ve küçük organizmaları öldürerek ekosisteme besin tedarikini bozması da söz konusudur (Homonoff, 2017, s. 1-5). Bu nedenle konu ile alakalı olarak birçok belediye, bölgesel ve ulusal hükümetler harekete geçmeye başlamışlardır (Rayne, 2008, s. 1).

Ayrıca plastik poşetten dolayı oluşan çevre kirliliğinin estetik açıdan kentlerde kötü görünüme yol açması turistik seyahatleri azaltarak devletin turizm gelirlerini de olumsuz etkilemektedir. Örneğin 2012 yılında Ürdün'ün başkenti Amman'ın tünelleri ve sokakları birkaç saat içinde yağmur suyuyla sular altında kalmıştır. Burada tünellerde su seviyesinin yükselişinin başlıca nedeninin yollara ve drenaj kanallarına atılan plastik torbaların olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kentte yer alan çiftliklerde yetiştirilen keçilerin ve büyükbaş hayvanların yanı sıra 2,5 milyon koyunun yaklaşık yüzde 2,5'inin sindirim sistemlerinin plastik tarafından tıkanması nedeniyle ağırlık kaybettiği tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, turistlerin yaklaşık yüzde 30'u turistik alanların çok temiz olmadığından şikâyet etmektedir. Yöneticiler bu konularda gerekli önlemleri almazsa, bu alanda bekledikleri gelirin azalacağı bir gerçektir (Motasem, Linah, ve Saidan, 2017, s. 49).

Sürdürülebilir Çevre Muhasebesinin İçselleştirilmesi

Sürdürülebilir çevre kavramı, akla ilk olarak doğal kaynakların korunarak nesilden nesile aktarılabilmesini getirmektedir. Fakat bu değerlendirme de gelişmekte olan ülkeler için doğal kaynaklar, bir üretim girdisi olarak kullanılmaktayken, az gelişmiş ülkeler de ise doğal kaynakların doğrudan tüketilmesi, doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin önüne geçildiğini ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilirlik, bir kaynağı tüketmeyecek uygulamalarda bulunma ilkesidir. Küreselleşme ile temposu daha da artan iş dünyasında, işletmeler çevrecilik kavramı ile çelişkili görünse de aslında sürdürülebilir çevre kavramı iş dünyası ile son derece uyumludur. Çevre muhasebesi, sürdürülebilir muhasebe veya sosyal muhasebe terimleri günümüzde hem yasal hem de sosyal bir gereklilik olarak işletmeler açısından ön planda tutulmaktadır.

Sürdürülebilir muhasebe, bir işletmenin faaliyetlerinin çevresel etkilerini ölçmesine ve değerlendirmesine olanak tanıyan uygulamalarda yer almaktadır. Sürdürülebilir muhasebe, bir işletmede yenilenemeyen uygulamalardan kaçınırken, daha uzun bir yaşam döngüsü yaratabileceğini varsayar. Örneğin sürdürülebilir uygulama kapsamında bir işletme yeşil ambalaj kullanmaya karar verirse muhasebe kayıtlarında artan maliyetin yanında, atık tasarruf maliyetleri veya artan tüketici ilgisiyle bu maliyetlerin aslında nasıl dengelendiğini de bilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çevre muhasebesi, çevre yönetimi ve koruma ilkelerini raporlama uygulamalarına ve maliyet/fayda analizlerine dâhil etme uygulamasıdır. Çevresel muhasebe, ekolojik açıdan sürdürülebilir uygulamaların, tedarik zincirinden tesis genişlemesine kadar her şeydeki etkisini görmesini sağlar. Aynı zamanda muhasebecilerin, bu kararların ekonomik etkilerini, paydaşlara rapor etmelerine olanak tanımaktadır (accountingedu.org,2019).

Günümüzde çevrenin bozulması ve kaynakların tükenmesi hızla artmaktadır. Dolayısıyla, çevre politikalarına verilen önem de gittikçe artmaktadır. Belki de en büyük problem, çevrenin kendini yenileyebilen bir kaynak olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Aslında gruplandırıldığında kendini yenileme özelliği olan doğal kaynakların da aşırı kullanımından dolayı kendini yenileme yeteneğinin zayıfladığı görülmektedir. Fakat bu kaynakların da yok olmanın eşiğine gelindiği toplum olarak görmek istenmemektedir. Çevre nasıl ki insanın temel ve biyolojik ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli ise, ekonomik sistemler için de doğrudan tüketilen ve ayrıca işletmelerin üretim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için kaynak sağlama amacını güden bir gerekliliktir (Keleş, 1997, s. 173-175).

Muhasebe sistemi, içerisinde yer aldığı çevre ile sürekli etkileşim içerisinde. Dolayısıyla sadece belli bir zümrenin değil, aynı zamanda sosyal sorumluluk gereği, tüm toplumun çıkarlarını göz önünde bulundurmaya durumundadır. İşletmelerin üstlenmek zorunda oldukları bu sosyal sorumluluk kavramı doğrultusunda da muhasebesel tabanda sosyal sorumluluk muhasebesi doğmuştur. Çevre muhasebesi bu alanda sosyal sorumluluk muhasebesinin bir alt unsurunu oluşturmaktadır. Bu çerçevede çevre muhasebesi, “çevre ile ilgili harcamaların belgelenmesi, raporlanması ve denetlenmesi konularını içeren bir dal” olarak tanımlanabilmektedir (Alagöz, Yılmaz, 2001, s. 150).

Dünya literatüründe yeşil muhasebe olarak da nitelendirilen çevre muhasebesi için Aslan (1995, s. 22)'in “çevre ile ilgili finansal niteliğe sahip olayların muhasebeleştirilerek mali tablolarında gösterilmesi” ile Özbirecikli ve Melek (2002, s. 82)'in “çevresel kaynakların

kullanımı sonucu doğacak etkilerin muhasebesi” tanımları aslında çevreye zarar verebilecek her türlü ögenin parasal değeriyle ölçülerek giderilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Çevrenin bozulmasının boyutlarının üst seviyeye ulaşması, çevre ekonomisinin ayrı bir disiplin olarak ele alınmasını bir zorunluluk haline getirmektedir. Çevre ekonomisinin temeli üretimin artması ve çeşitlenmesi ile değişen tüketim alışkanlıkları olarak düşünüldüğünden, ilk çözüm yolu olarak üretimi azaltmak ya da doğada kendini yok edebilen ürünler üretmek akla gelmektedir. Bu durum çevre politikaları kapsamında ele alındığında, çevre tahribatının belirli düzeylerin üzerine çıkması Gayri Safi Milli Hasıla’nın (GSMH) da önemli bir bölümünün bu konuya tahsis edilmesini öngörmektedir. Zengin ülkelerin bu tahsisi yaptığı görülse de Türkiye gibi gelişmekte olan ya da gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkeler açısından bu politikayı uygulamak çok da uygun görülmemektedir (Keleş, 1997, s. 179-181).

Tüm dünya ülkeleri, toplumsal gelişmeleri açısından belirledikleri amaçlar doğrultusunda kat ettikleri gelişmelerin ölçümünü milli gelir (GSMH) göstergeleri ile belirlemektedirler. Fakat ülke ekonomisindeki toplam ürün ve hizmet çıktılarının ölçüğü olan milli gelir yaklaşımı, özellikle çevre muhasebesi kavramı açısından hayati birtakım eksiklikler içermektedir. Günümüzde devam eden uygulamaya göre, tüketim mallarının ekonomik ömrünü tamamlaması ve bu malların değer kayıpları sonucunda, işletme ve devlet açısından sermaye hesaplarından belli bir oran amortisman düşülmektedir. Fakat bu amortisman değeri, zarar gören çevre için sermaye değerinden düşürülmemektedir (Mutlu, 2007:166). Örneğin ormanda yer alan ağaçların kesilerek üretim yapılmak amacıyla fabrikaya satılması sonucunda kazanılacak olan tutar milli gelir olarak kaydedilmekte, fakat gelecek içerisinde uzun dönem maddi ve manevi gelir sağlayacak bir ekonomik varlık olan çevrenin tahrip edilmesi karşılığı bir borç kaydı olarak yapılmamaktadır. Eğer bu durumun sonucunda borç kaydı olarak hesaplara aktarılsaydı, ülkelerde hesaplanan GSMH miktarları, mevcut durumundan daha düşük miktarlarda olacaktır. Bu durumu Endenozya fark etmiş olup, sadece üç doğal kaynaktan olan orman, toprak ve petrol üzerindeki tükenme miktarlarını dikkate almış ve 1971-1984 yılları arasında, milli gelirlerinde ortalama yıllık büyüme oranının bu tahribatı da içerisine aldığı yüzde 7,1’den, yüzde 4’e düştüğünü görmüşlerdir (Mutlu, 2007, s. 166).

İşletmeler ve çevreyi bir tüketim aracı olarak kullanan tüm kurumlar açısından değerlendirildiğinde, çevre kaynaklarının kullanımının bir fiyatlandırılmasının olmaması ve bunun işletmeler açısından bedava kabul edilmesi maalesef ki çevre kullanımını arttırmakta ve hatta çevreye çok da dost olmayan teknolojilerin kullanılarak tasarruf elde edildiği algısını yaratmaktadır (Aruoba, 1997, s. 25-27).

Pigou (1920), çevre kirliliğine neden olan durumlar için ücret ve vergilendirme kavramını ortaya koymuştur. Çevre kirliliğinin maliyetinin içselleştirilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Çevre kirliliğinin maliyetlerinin belirlenip, üretici kaynaklı kirlilik

maliyeti ile içselleştirilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir (akt. Motasem, Linah, ve Saidan, 2017,s. 149).

Çevre için alınan vergi gibi birçok yaptırım işletmeler tarafından olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Aslında bu olumsuzluk algısı için şu soru sorulmalıdır; “yeşil olmanın bir getirisi var mı?” Sorunun cevabı bu algının olumsuz yönünü giderebilmektedir. İşletme yöneticileri, işletmenin hayatta kalması ve kar elde edebilmesi için yatırımlarını belirli bir plan dahilinde yaparlar. Bu yöneticilerin çevre sorunlarını kendi iş alanlarının içerisine yerleştirerek çevre yatırımlarını da aynı doğrultuda yapmaları gerekmektedir. Çevreci olmanın getirisinin olup olmadığını araştırmak yerine, çevre yatırımlarının hangi koşullarda kendilerine ve hissedarlarına yarar sağlayacağını sorusuna cevap aramaları hem işletmenin çevreye yardımcı olmasına hem de maliyetlerini düşürmesine imkân sağlayacaktır. Belki de böylece devlet ve çeşitli kuruluşlar tarafından kendilerine açılan dava masraflarını bile azaltabilirler. Bu yaklaşım çerçevesinde ilerlendiğinde en doğrusu, tüm yöneticilerin çevre sorunlarını somutlaştırması gerekliliği bilincidir (Reinhardt, 2008, s. 54-56).

Genel olarak çevresel maliyetlerin içselleştirilmesi kapsamında değerlendirmek gerekirse; çevre muhasebesi ile yapılmak istenen, işletmeler tarafından üretim girdisi olarak kullanılan çevrenin, diğer üretim girdileri gibi finansal olarak kullanım miktarlarının belirlenmesi, bu miktarlara bağlı olarak parasal değerlerin hesaplanması, bu hesaplamaların kayıt altına alınarak mali tablolarında yerini almasıdır. Çevre muhasebesi her ne kadar muhasebe sistemi içerisinde değerlendirilmek istenirse de yapılması gereken, işletmeler ve kurumlar tarafından gösterilmek istenmeyen verilerin, yani dışsallık olarak görülen çevresel etkilerin içselleştirilmesi ve çevreye verilen zararın gerçek verilerle saptanarak, parasal olarak ortaya konmasıdır (Haftacı ve Soylu, 2007,s. 119).

Tıpkı işletmeler gibi çevreyi kullanan herkes için çevreye verdikleri zarara karşı ödedikleri parasal bir bedel olmalıdır. Böyle bir yaptırım, çevre kirliliğinin azaltılması ile birlikte çevre için devletin harcamaları içerisindeki gelir-gider dengelerini de koruyabilmesi sonucunu doğurabilir. Çevre, hiç tükenmeyecek şekilde kullanılan bir unsur olarak görülmemelidir. Aksine çevre, tükenebilir bir unsur olarak gören bir bakış açısı ile kullanılmalı, bunun karşılığı olarak da muhasebesel kavramda dışsal değil tüm bireyler için içselleştirilmiş bir hane gideri olmalıdır.

Sürdürülebilir Çevre Muhasebesi Kapsamında Ücretli Plastik Poşet Uygulaması ve Devlet Yaptırımı

Çevre kirliliğinin önlenmesi adına tüm dünya ülkelerinde devlet yaptırımlarının uygulanması bir gereklilik olmaktan çıkmış, artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Çevre kirliliğine yol açan her türlü üretim ve tüketim mallarının belirlenerek, bu malların maliyetlerinin dikkatli analiz ve ölçümünün yapılması gerekmektedir. Hesaplanan maliyetlerin ise tüm kurumlar, işletmeler ve tüketiciler tarafından bedeli ödenerek çevre tahribatının önlenmesi yoluna gidilmelidir.

Günümüzde toplumlarda çevre kirliliğinin giderilmesine karşı duyarlılık oluşmaktadır. Artık her gün gündemde olan yangın, küresel ısınma, buzulların erimesi gibi haberler bu duyarlılığı arttırmakta ve bireylerde çevre bilinci oluşmaktadır. Sürdürülebilir çevre kavramı ile insanlarda çevre ile ilgili endişe de artmaktadır. Bunun sonucunda tüketicilerin birçoğu tüketim mallarında çevre ve sağlık için zararlı olan, doğada yok olma süresi uzun olup, aynı zamanda yok olma sürecinde doğaya zarar veren (plastik gibi) ambalajlı ürünler satın almak istememektedir. Bu bilince sahip tüketicilerin sayısı her geçen gün artsa da yeterli değildir.

Söz konusu duyarlılığa sahip tüketiciler “yeşil tüketiciler” olarak tanımlanmakta ve tüm kurumların pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirirken yeşil pazarlama kavramına dikkat etmeleri bu tüketici grubunu cezbetmektedir. Ayrıca bu işletmelerin, faaliyetlerini sürdürme aşamasında çevre için zararlı olan ve dışarı atıldığında görüntü kirliliği oluşturan plastik poşet kullanımı ile ilgili daha duyarlı davranmaya çalıştıkları görülmektedir (Yasa ve Cop, 2019:35). Fakat plastik poşet kullanımının çok yaygın olması ve kullanım alanlarının fazla olması bu ürüne olan talebi arttırmaktadır. Maalesef ki plastik poşet tüketen kişilerin sayısı, yeşil tüketici grubundan fazla olduğu gözden kaçmayacak bir gerçekliktir. Plastik poşet kullanımının azaltılmasında bilinçli toplum yaratılması ne kadar önemli ise, devlet uygulamaları da bir o kadar önem arz etmektedir.

Konu devlet yaptırımı kavramı içerisinde değerlendirildiğinde, hukuken “yasaya, kurula karşı yapılan aykırı davranışlara verilen ceza” ya da “kanun, ahlak gibi kurumların buyruklarının yerine getirilmesini sağlama, müeyyide” (tdk.gov.tr, 2019) tanımları doğrultusunda, devlet yaptırımı, devletin koyduğu kural ve cezalara uyma olarak değerlendirilebilir. Özellikle plastik poşet kullanımının azaltılması için oluşturulan geri dönüşüm uygulamaları ya da farklı plastik torbaların tasarlanması, plastik poşet kullanımının azaltılmasında çok fazla etkili olmamaktadır. Bunun yanında plastik poşet kullanımının azaltılmasında ücret içermeyen yasakların uygulanması da bu ürünlerin kullanılmasını azaltmadığı görülmektedir.

Plastik poşetlerin geri dönüşüm uygulaması ile ilgili olarak yayımlanan (Scientific support for a plastic bag reduction law, 2017) raporda, New York'ta plastik poşetlerin, kaldırım kenarında yer alan geri dönüşüm kutularında atılacak alanın bulunmaması, geri dönüşüm tesislerinde ayıklama makinelerine sıkışma durumundan dolayı bu makinelerde yok edilmek istenmemesi ve geri dönüştürülmüş plastik poşetlerin pazar payının düşük olması dolayısıyla plastik poşetlerin çoğunun halen çöp kutularına ya da çevreye atıldığı, ülke çapında, plastik poşetlerin sadece yüzde 11,5'inin geri dönüştürüldüğü belirtilmektedir. Yine aynı çalışmada devlet tarafından çevre politikası kapsamında plastik poşet kullanımına ücret uygulamasının getirilmesinin olumlu sonuç gösterdiği, bu ücret sonrası poşet kullanımının azaldığı, plastik poşet ücretleri doğrultusunda çevre politikalarına verilen desteğin arttığı ifade edilmektedir. Ayrıca İngiltere'de plastik poşet ücreti üzerine yapılan bir araştırma tüketicilerin plastik poşetlerden ücret alındıktan sonra diğer çevresel koruma ücretlerinin yanı

sıra, plastik su şişeleri ve aşırı plastik ambalajlar için de ücret getirilme konusunda daha destekleyici olduklarını ortaya koymuştur (Homonoff, 2017).

Bu çalışma ile dünyada yapılan ampirik çalışmalar incelenmiş, küçük ücretlerin bile plastik poşet kullanımının azaltılmasında oldukça etkili olduğunu ikna edici bir şekilde ortaya koyulmuştur. Montgomery County, MD'de plastik poşetler için 5 kuruşluk ücret alınması, kullanımı 42 puan azaltmış (yüzde 82'den yüzde 40'a kadar), Richmond, CA'da ince plastik torbaların yasaklanması ve diğer çanta türlerinde 5 kuruşluk ücret poşet kullanımını 35 puan azaltmış (yüzde 82'den yüzde 47'ye kadar), Chicago, IL'da hem kağıt hem de tek kullanımlık plastik poşetlerde yüzde 7'lik bir ücret, bu ürünün kullanımını 33 puan azaltmış (yüzde 82'den yüzde 49'a), San Jose, CA'da tek kullanımlık plastik poşetlere yasaklama ve kağıt poşetlere 10 kuruş ücret, yeniden kullanılabilir poşetlerin yüzdesini 58,8 puan yükseltmiş (yüzde 3,6'dan yüzde 62,4'e) ve kullananların yüzdesini arttırmıştır. Bunun gibi birçok uluslararası vaka çalışması plastik poşet ücretlerinin etkinliği için kanıt sağlamıştır. İrlanda'da Portekiz'de Güney Afrika'da ve Çin'de yasaklar ve harçlar kullanımda yüzde 50'den fazla azalma sağlamıştır (Homonoff, 2017)

Söz konusu çalışmaların da ortaya çıkardığı gibi çevre tahribatının önüne geçilmesinde sadece toplumsal duyarlılığın artırılmasının yeterli olmadığı, bu konuda devletin önleyici birtakım yaptırımlar uygulamasının gerektiği görülmektedir. Bu yaptırımlar, özellikle ülkemizde de yeni uygulanmaya başlayan plastik poşetlerin bir ürün olarak algılanması sonucu ücrete tabi olması, aynı zamanda çevre muhasebesi açısından çevreye verilen zararın ücretlendirilerek, çevre tahribatına yol açan etkenlerin dışarıya kurtarıp içselleştirilmeye başlandığının da bir göstergesi olmaktadır.

Sürdürülebilir Çevre Muhasebesi Kapsamında Dünyada Plastik Poşet Ücretlendirmeleri

Dünya ülkelerinin birçoğunda poşet kullanımıyla ilgili düzenleyici ve gönüllü çözümler göz önünde bulundurulmakta olup, aynı zamanda tedbir amaçlı oluşturulan çözümler uygulanmaktadır. Örneğin, İrlanda'da, bu sorunun azaldığı yerlerden olmakla birlikte Malta'da, Güney Afrika'da ve Hong Kong'da plastik poşetler ücretlendirilmiş; Avustralya'da gönüllü anlaşmalar yapılmış, Dakka (Bangladeş), Zanzibar ve San Francisco'da plastik torbaların kullanılmasına karşı yasaklar konulmuştur. Diğer ülkelerde de alışveriş veya diğer amaçlar için plastik poşetlerin üretimi ve kullanımına dair bir yasağa başvurmuşlardır. Plastik poşet ücreti uygulaması, bir tüketici davranışını değiştirme mekanizması olarak görülmektedir. Ayrıca, tüketici davranışlarının değişebilmesi için eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları ile de desteklenmesi gerekmektedir (Motasem, Linah, ve Saidan, 2017, s. 148-149).

İrlanda hükümeti 2002 yılında plastik poşet tüketimini ve İrlanda'nın üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla satış noktalarındaki plastik torbalara 0,15 Euro tutarında bir çevresel ücretlendirme getirmiştir. 2007 yılında bu ücret 0,22 Euro'ya yükseltilmiş ve 12 yıl boyunca (2002-2013) toplamda 200 milyon Euro gelir elde edilmiştir.

Hükümet bu geliri Çevre Fonu tarafından yönetilen yönetim ve çevre projeleri için İrlanda'nın çevre koruma ajansını finanse etmek, çevre iyileştirme projelerine, toplum bilinçlendirme çalışmalarına ve benzeri amaçlar için kullanmıştır. Belli bir süre uygulamadan sonra bu vergi uygulaması kabul görmüş olup, söz konusu vergi tüketici davranışlarını da olumlu yönde etkilemiştir. İrlanda hükümeti bu uygulamanın diğer ülkeler tarafından kullanılması gerekliliğini vurgulayarak bununla ilgili uluslararası çalışmalar yürütmektedir. İrlanda'da yapılan anket sonuçlarına göre ve 2014 yılında Ulusal Çöp Kirliliği İzleme Sistemi'nin çıkarmış olduğu hesaplama göre, plastik poşet kullanım yüzdesi düşüş göstermiştir. Bugün İrlanda'da 2000 yılına kıyasla 40 kat daha az plastik poşetlerden oluşan çöp bulunmaktadır (Anastasio, Nix, 2016).

Farklı bir uygulama da Kuzey Amerika'da (San Francisco ve Leaf Rapids) ve Kanada'da (Manitoba) plastik poşetlerin yasaklanması şeklindedir. Bu ülkelerde çöplerin yaklaşık yüzde 100'ü toplanmakta ve bu bölgelerdeki çöp alanlarına transfer edilmektedir. Bazı bölgelerde de gönüllü girişimler denenmiştir. Kanada'daki büyük market zincir mağazalarının çoğu geri dönüşüm için plastik torbaları kabul etmekte ve geri dönüşüm girişimleri Mısır ve Senegal'de kullanılmaktadır. Avustralya, tüketici bilincinin oluşmasını, çöp karşıtı programları ve çöp için getirilen para cezalarının birleştirilmiş bir kombinasyonunu kullanmıştır (60 ila 4.000 ABD Doları arasında). Bu uygulamada poşet üretimi azalmasa da sorun görünür ölçüde azalmıştır. Bir Avustralya perakendecisi (IKEA), 2002 yılında plastik poşetlerine yüzde 10'luk bir ücret getirirken, yine de yeniden kullanılabilir bir alternatif sunmaktadır. Şirket tarafından plastik torba kullanımında yüzde 97'lik bir azalma bildirilmiştir (Rayne, 2008, s. 2-3).

Danimarka da 1978 yılında ilk olarak ambalaj vergisi konularak uygulama başlatılmış, 1994 yılında bu vergi plastik poşetlere uygulanmaya başlamıştır. Aynı yıl bu mevzuatın devamı olarak plastik poşetlerin de dâhil olduğu "elektrik, petrol" gibi atıkların üzerine konulmuş olan "yeşil vergiler" uygulanmaya başlanmıştır. Bu uygulamaya istinaden plastik poşetler kg başına ağırlıkları üzerinden değerlendirilerek vergi tutarları belirlenmiştir. Bu vergiler direkt tüketiciye yansıtılmamış, doğrudan plastik poşet üreticileri ve perakendecilerin sattıkları noktada, plastik poşet kullanımını azaltmak için vergi yaklaşımı uygulanmıştır. Ancak nihai tüketici bu vergilendirme stratejisi ile ücretlendirmeden doğrudan etkilenmemiştir. Bu vergilerle doğrudan plastik poşet üreticileri ve toptancılar karşı karşıya kalmıştır. 1994 yılından itibaren Danimarka en pahalı plastik poşet üreten ülke olmaktadır. Bu durum ülkenin plastik poşet kullanımını azaltma amacına ulaşmış olup, 1994-2007 yılları arasında plastik poşet kullanım oranında yüzde 40'lık bir düşüş yaşanmış ve kullanım oranı azalma eğilimli devam etmektedir. Ayrıca toplanan bu vergiler 1994 yılındaki vergi gelirlerinin yüzde 0,03'ünü oluşturmakta iken, 2014'te bu oran yüzde 0,02'ye düşmüştür (Kılıçer, 2018, s. 60-61).

Afrika'daki Eritre, Zanzibar ve Somaliland ülkeleri ile Çin, Bangladeş, Tayvan, Tayland, Papua Yeni Gine, Nepal, Filipinler ve Hindistan'daki birçok eyalette olduğu gibi plastik torbalar yasaklanmıştır. Asgari kalınlık kuralları (kısmi bir yasak) Güney Afrika'da

(fazla kalın olmayan yasaklı torbalara vergi uygulayan), Ruanda, Uganda ve Kenya'da da geçerli olmakta ve Etiyopya, Gana, Lesoto ve Tanzanya'da bu yasak değerlendirilmektedir. En fazla kullanılıp atılan ince torbaların kullanımını azaltmak için, Güney Afrika'da bu poşetler yasaklanmıştır. Ayrıca ülkede, ince plastik poşetleri tedarik eden perakendeciler, 10.000-15.000 ABD Doları veya on yıllık hapis cezası arasında para cezası ile cezalandırılmaktadır. Raporlar, Güney Afrika yaklaşımının daha az plastik poşet çöpüne ve istihdamda plastik üretim sektöründen tuval poşetleri ve plastik geri dönüşümü gibi alternatif pazarlara kaymasına yol açtığını da göstermektedir (Rayne, 2008, s. 2).

Belçika üzerinde yapılan bir araştırma ile plastik poşetlerin ücretlendirilmesinin uzun zamandır uygulandığı belirtilmekle birlikte, ücret uygulamasının plastik poşet kullanımını azalttığı, katılımcıların yüzde 47,7'sinin plastik poşet kullanmadığı, tüketicilerin plastik poşet yerine bez poşet kullanma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Yasa ve Cop, 2019, s. 43).

İngiltere'nin Kontluk İdari Bölgesi olan Güney Devon (Modbury kasabası) da Modbury eylemi olarak da bilinen, Avrupa'da plastik poşetleri dükkânlarında yasaklayan ilk kasaba olarak belirtilmektedir. Bu yasak başladığından itibaren Güney Devon toplumunda olağanüstü bir dönüşüm yaşanmış ve plastik bir poşet taşımak toplum tarafından anti-sosyal bir davranış olarak algılanmıştır. Tüketiciler plastik poşetler yerine hasır sepetler, sırt çantaları, yeniden kullanılabilir çantalar ve yeni bir ürün olarak geri dönüştürülmüş pamuktan yapılan poşetler kullanmaktadır. Mağazalarda ayrıca biyolojik olarak parçalanabilen mısır nişastası ile yapılmış taşıma ve çöp torbaları kullanılmaktadır. Hatta köpeklerin poşetleri dağıtmasını önlemek için biyolojik olarak parçalanabilen çantalar satılarak plastik poşet yerine kullanılmaya teşvik edilmektedirler (Barkham, 2007).

Fransa'da 2015 yılında uygulamaya konulan plastik poşet kullanım yasağı, tüm ülkede pastaneler, kasaplar, marketler ve her büyüklükteki eczaneler, market ve süpermarketler gibi kullanım alanı olan her yerde uygulanmaya başlamıştır. Ülke geri dönüşümlü ve tekrar kullanılabilir biyolojik olarak parçalanabilen poşet kullanımı ile çevre dostu olmaktadır. Tüketici tarafından para ile satın alınmak durumunda kalınan, poşet perakendecilerince elde edilen gelirler yürürlüğe giren yasa ile 2015 yılından itibaren ülkenin enerji faturalarının bir parçası haline getirilmiştir. Yeni yasanın izin verdiği tek torbalar, plastik ve mısır nişastası ya da patates nişastasından oluşan "biyo kaynaklı" çantalar olarak belirlenmektedir. Bu torbalar herhangi bir atık durumunda ise suda ve karbondioksit (CO₂)'de ayrışma özelliğine sahiptir (france24.com,2019).

İtalya'da naylon poşet yasağı 2011 yılında başlamıştır. Kendilerine ait bez poşet kullanmayan tüketiciler kâğıttan üretilmiş ya da "biyolojik" poşetleri adet fiyatı 15 Cent ödeyerek kullanmaya başlamışlardır. Yasağın ülke çapında tam uygulanmaması karşısında, 2014 yılında yeni bir yasa daha çıkarılarak yasağa uymayanlara 25 Euro para cezası öngörülmüştür. Almanya'da ise plastik poşet yasak olmamakla birlikte, ücrete tabi olarak uygulama devam etmektedir. Çin'de ise 2008 yılından itibaren plastik poşetlerde ücret uygulaması bulunmakta, tüketicilere ücretsiz poşet verildiği saptanan işyerlerine ise ağır para

cezası yaptırımını uygulanmaktadır. Plastik poşetlerin ücrete tabi olması karşılığında poşet kullanımının önemli ölçüde azalttığı belirtilmektedir (dw.com,2019).

Her ülkede farklı uygulama ve nitelendirmeye sahip olan plastik poşet uygulamasında Hindistan da yer almaktadır. Hindistan'da plastik poşetler her ne kadar "utanç verici nesnelere" olarak görülmesine de hükümet tarafından belirli düzenlemeler getirilmiştir. Kentin kutsal alanı olan Ganj Nehrinin 2 kilometre yakınına kadar plastik poşetlerin alınmasına izin verilmemesi bu düzenlemeye verilecek bir örnek teşkil etmektedir (dw.com,2019). Ayrıca hükümetin getirdiği yasağı ihlal edenler 25.000 Hindistan Rupisi (1.730 TL) para cezası ödemekle kalmamakta, bu yasağı görmezden gelenlere 3 aylık hapis cezası uygulanmaktadır. Yasağa uymamakta direnen işletmelerin ise ticari hayatlarının bile sonlandırılması beklenmektedir (ekolojist.net, 2019).

Artık dünyada birçok ülke plastik poşet kaynaklı kirlenme ile savaşmakta ve farklı yaptırımlar uygulamaktadır. Ülkelerin bir kısmı tıpkı Türkiye'de de uygulanmaya başlandığı gibi poşetleri ücretlendirme yoluna gitmiştir. Bir kısmı plastik poşetlere vergi uygularken, bazı ülkeler de yasaklama getirerek kullanımın önüne geçmek istemektedirler. Dünya ülkelerinde uygulanan yöntemlere ilişkin bazı örnekler aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Avrupa ve ülkemizde plastik poşetler hakkında yapılan uygulamalar

Plastik Poşetlerin Ücretli Olduğu Ülkeler		
Ülke	Ücret	TL Ücret
Yunanistan	0,4-0,7 Euro	2,35-4,11 Lira
Belçika	0,37 Euro	2,19 Lira
Bulgaristan	0,37 Dolar	1,92 Lira
Danimarka	Kilo Başına 25,5 Dolar	132,04 Lira
Finlandiya	20 Cent	1,04 Lira
Almanya	20 Cent	1,04 Lira
Macaristan	0,23 Euro	1,35 Lira
Polonya	0,23 Euro	1,35 Lira
Malta	1,3 Dolar	6,73 Lira
İtalya	Biyobozunur Poşet 0,22 Dolar	1,14 Lira
Portekiz	10 Cent	52 Kuruş
Estonya	30 Cent-1 Euro	1,50-5,89 Lira
İrlanda	22 Cent	1,14 Lira
Lüksemburg	3 Cent	16 Kuruş
Hollanda	0,25 Euro	1,47 Lira
Slovakya	5-6 Cent	26-47 Kuruş
Slovenya	0,20-0,50 Euro	1,18-2,95 Lira
İsveç	0,21-0,52 Euro	1,24-3,06 Lira
İngiltere	5 Pence	3,30 Lira
İskoçya	5 Pence	3,30 Lira
Fransa	2-4 Penny	1,32-2,64 Lira
Türkiye	-	25 Kuruş
Plastik Poşet Kullanımını Vergilendiren Ülkeler		
Malezya	Poşet vergisi uygulanmaktadır.	
Çek Cumhuriyeti	Plastik poşetler için vergi uygulaması vardır.	
Danimarka	2003 yılından itibaren plastik poşet veren perakendecilere vergi koyulmuştur.	
Estonya	2017 yılından beri poşetlere vergi uygulanmaktadır.	
Finlandiya	Gönüllü bir anlaşma ile plastik poşetlere vergi uygulanmaktadır.	
İrlanda	2002 yılı başından itibaren 0.15 Euro'luk bir vergi uygulaması getirilmiştir.	

Lüksemburg	Plastik poşetlere vergi uygulanmaktadır.
Portekiz	Tek kullanımlık plastik poşetlerde (taşıma poşetleri) 10 sent (€) tutarında bir plastik poşet vergisi uygulanmaya başlanmıştır.
Romanya	Vergi bulunmaktadır.
Sırbistan	Vergi bulunmaktadır.
Botsvana	2007 yılında plastik poşet kullanımını vergilendirmiştir.
Plastik Poşet Kullanımının Yasaklandığı Ülkeler	
Hindistan	Plastik tek kullanımlık ambalajların devlet tarafından yasaklanmıştır.
Pakistan	Bazı bölgelerinde plastik poşet yasakları vardır.
Tayvan	Ocak 2003'te hafif plastik poşetlerin serbest dağıtımını yasaklamıştır
Arnavutluk	2018 yılından itibaren hafif plastik poşetleri yasaklanmıştır.
Gürcistan	2017 yılından itibaren plastik poşetleri yasakladığı bilinmektedir.
Benin	2017 yılı sonlarında plastik poşetleri yasakladığı bilinmektedir.
Burkina Faso	2015 yılında plastik poşetleri yasaklamıştır.
Kamerun	2014 yılında tek plastik poşetleri yasaklamıştır
İsrail	2017 yılı başında bazı kısıtlamalar uygulamaya başlamıştır.
Kongo Cumhuriyeti	2011 yılında plastik poşetleri yasaklamıştır.
Gabon	2010 yılında plastik poşetleri yasaklamıştır.
Gambiya	2015 yılında plastik poşetleri yasaklamıştır.
Madagaskar	2015 yılında plastik poşet yasaklamıştır.
Senegal	2015 yılında plastik poşet yasaklamıştır.
Toço	2018 yılında plastik poşet yasaklamıştır
Butan	Plastik poşetlerin kullanımı yasaklanmış olmakla beraber uygulamada sorunlar yaşanmaktadır.
Güney Afrika	Poşet kullanımı yasaklanmış, ince poşetleri tedarik eden perakendeciler için 10.000-15.000 ABD Doları yada 10 yıllık hapis cezası ile cezalandırılmaktadırlar.

(Kaynak: copunesahipcik.org; Avrupa'da Plastik Poşetler Hakkında Mevzuat ve Uygulamalar, Ocak 2019, Rayne, 2008, S.2.)

Sürdürülebilir Çevre Muhasebesi Kapsamında Türkiye'de Plastik Poşet Ücretlendirmesi

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kullanım alanı çok geniş olan plastik poşetlerin doğaya verdiği zarar her geçen gün artarak devam etmektedir. Poşetlerin ağırlıkça hafif olması nedeniyle etrafa yayılması sonucu çevresel olarak görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Aynı zamanda plastik poşet atıklarının geri dönüşümünün zor oluşu ve doğada yok olmayışı ile canlılar için tehdit oluşturması, dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de önlem alınmasını zorunluluk haline getirmiştir. Gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerde bu önlemin alınmış olması aslında Türkiye açısından değerlendirildiğinde bu uygulama için geç kalınmışlık olarak nitelendirilebilir.

Türkiye'de plastik poşetlerin ücretlendirilmesine yönelik 10.12.2018 tarih ve 30621 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yasa, aslında plastik poşet kullanımını engelleme yönündeki ilk adım değildir. Çevre kirliliğine duyulan hassasiyet olarak değerlendirilebilecek olan bu durum 2010 yılında İstanbul Kadıköy sahilinde plastik poşetlerin yasaklanması ile başlayan adımın bir devamı kabul edilebilir (listelist.com, 2019).

Bu uygulama Türkiye'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından "28.11.2018 tarihinde kabul edilen, 10.12.2018 tarih ve 30621 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Çevre kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile taşıma amaçlı

kullanılan plastik alışveriş poşetlerinin ücretlendirilmesi hükme bağlanmış olup bu husus 2872 sayılı Çevre Kanunu Ek Madde 13'te "Kaynakların verimli yönetimi ve plastik poşetlerden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla plastik poşetler satış noktalarında kullanıcıya veya tüketiciye ücret karşılığı verilir. Uygulanacak taban ücret 25 kuruştan az olmamak üzere Bakanlıkça oluşturulacak komisyon aracılığı ile belirlenir ve her yıl için güncellenir. Bu maddedeki düzenlemelere ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir" şeklinde düzenlenerek hem tüketiciye hem üretici ve perakendeciye yansıyan ücret uygulaması 01.01.2019 tarihi ile başlatılmıştır (resmigazete.gov.tr, 2019). Ayrıca Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7153 nolu kanun) kapsamında, bu kanunun 8.maddesine 2872 sayılı Kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiş olup, ücretlendirme ile ilgili ek madde 11 de "kanuna ekli (1) sayılı listede yer alan ürünlerden poşetler için satış noktalarından, diğer ürünler için piyasaya sürenlerden/ithalatçılardan bu listede belirtilen tutarda geri kazanım katılım payı tahsil edilmesi ön görülmektedir" (resmigazete.gov.tr,2019).

Aslında ülkemizde bu durumun algısı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından plastik poşet kullanımının azaltılması için ilk olarak "2015/720 sayılı Hafif Plastik Taşıma Torbalarının Tüketiminin Azaltılmasına" ilişkin kanunun Avrupa Birliği Direktifine uyum kapsamında değerlendirilmekte olan "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği Taslağında" planlanarak, gündeme getirilmiştir (yesilgazete.org,2019).

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de amaç "yıllık kişi başına kullanılan adedin 31.12.2019'a kadar 90'ı, 31.12.2025'e kadar ise 40'ı aşmayacak şekilde" plastik poşet kullanımının azaltılması yönündedir (27.12.2017 tarih ve 30283 sayılı Resmî Gazete,2019).

Çalışma kapsamında değerlendirildiğinde ücret uygulaması ile hem üretici hem tüketiciler için çevre kirliliği bedelinin ödenmesi söz konusu olmaktadır. Böylece çevre tahribatı muhasebesel kapsamda ele alınabilmektedir. Bu ücretlendirme doğrultusunda devlet yaptırımı ile ödenen bedel, sürdürülebilir çevre muhasebesinin içselleştirilmesi sürecinin başladığı yönünde öncül bir uygulama kapsamına alınabilecek nitelik taşımaktadır.

Günümüzde artık Türkiye'de de plastik poşetler bir ürün olarak algılanılmaya başlamış ve satılan her plastik poşetin üzerinde bulunması gereken barkot uygulama zorunluluğu getirilmiştir. Böylece her işletmede günlük satılan plastik poşetlerin sayısı belirlenerek, bu sayıya istinaden işletmeler devlete ödeme yapacaklardır. İşletmelerdeki kasa çıktıları doğrultusunda plastik poşetler satıldığı 25 kuruş bedelin üzerinden 15 kuruşluk kısmı devlet tarafından çevreyi koruma adına oluşturulan fona yatırılacaktır (evrensel.net, 2019).

Aynı zamanda uygulamaya konulan plastik poşet uygulamasına uymadığı belirlenen işletmelere 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20. maddesinin (bb) bendi hükmü uyarınca "plastik poşetleri ücretsiz verdiği tespit edilen satış noktalarına depo alanı hariç kapalı satış alanının her metrekaresi için 10 Türk Lirası idari para cezası" uygulaması getirilerek bu yasağın uyum sürecinin bozulmaması desteklenmektedir.

Veri Toplama ve Ölçme

Diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de uygulamaya konulan plastik poşetlerin ücret ile temin edilmesi hususunda tüketicilerin düşünce ve tutumları çalışmada araştırılmış ve diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırma yapabilmek için imkânı sağlanmıştır.

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Veri Toplama Yöntemi

Dünya ülkelerinde uygulanması yıllar önce başlatılmış olan plastik poşet kullanımını azaltma yönündeki çalışmaların ülkemizde 2019 yılının ilk gününde başlatılmış olması konunun çalışılabilirliği adına yol gösterici olmuştur. Yapılan literatür taraması sonucunda söz konusu ülkelerde uygulanan yasa sonucu beklenen verim belli bir süre sonunda alınmaya başlamıştır. Ülkemizde bu konunun çok tartışılması ile bireylerin bu konudaki tutum ve isteksizlikleri bu çalışmanın yapılmasındaki ilk düşünceyi oluşturmuştur. Aynı zamanda çevre duyarlılığı konusunun muhasebesel açıdan bu yasa ile değerlendirilmek istenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Tüketicilerin çevre bilinci ile plastik poşet ücretlendirilmesi arasındaki ilişkinin ölçülebilmesi için veriler anket yöntemi ile toplanmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 18 yaş ve üzeri alışveriş yapan tüketiciler oluşturmakta, örneklemi ise Karaman’da yaşayan ve kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen 346 kişi oluşturmaktadır. 1 Mayıs 2019–10 Haziran 2019 tarihleri arasında 421 kişiye anket uygulanmış, ancak bu anketlerin 65 tanesine tekrar ulaşılamaması ve 10 tanesinin de işaretleme hatalarının eksik ve hatalı olması nedeniyle değerlendirme dışı bırakılarak toplamda 346 anket analize tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler frekans-yüzde analizi, faktör analizi, ki-kare, t-testi ve ANOVA yardımıyla değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Anketin Geliştirilme Süreci

Anket formu, kişisel bilgilerin bulunduğu ve tüketicilerin plastik poşet kullanımının ölçülebilmesi adına alışveriş tutumlarının saptanması istendiği birinci bölüm ile tüketicilerin plastik poşet kullanımını sürdürülebilir çevre muhasebesi ile devlet yaptırımı arasındaki ilişkinin kurulabilmesi adına likert tipi sorulardan oluşmuş ikinci bölümden oluşmaktadır.

Kişisel bilgi formu, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, meslek, aylık gelir, sorularını içermektedir. Bunun yanında tüketicilerde plastik poşet kullanımının alışveriş üzerindeki etkisi ölçülmek istenmiştir. Bunun için tüketici tutum ve davranışlarını ölçmek adına oluşturulmuş sorularla durum saptanmaya çalışılmıştır.

Anket sorularının oluşturulması dört adımda gerçekleştirilmiştir:

1. Adım; katılımcılarda çevre bilinci ve çevre muhasebesi ile uygulamaya örnek teşkil eden plastik poşet ücretlendirilmesi kavramlarını ölçebilecek literatür içerisinde anket taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda var olan anketlerde sürdürülebilir çevre muhasebesi aracı olarak plastik poşet uygulamasını ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir anket bulunamamıştır. Bunun üzerine anket sorusu hazırlanmasına karar verilmiştir.

2. *Adım*; geliştirilmesi planlanan anket için oluşturulacak sorulara ulaşılabilme amacıyla tüketicilerle görüşmeler yapılmıştır. Farklı yaş (20-45 yaş arası) ve meslek grubu (işçi, akademisyen, öğrenci, memur) tüketicilerle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu çevre bilinci ile plastik poşet ücretlendirilmesi hakkında düşünceleri öğrenilmeye çalışılmış ve bu görüşmeler anket sorularının oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca oluşturulması planlanan anket için alanında uzman kişilerin de (çevre muhasebesi konusunda uzman doktoralı bir öğretim elemanı, anket geliştirme ve istatistik konusunda uzman doktoralı öğretim elemanı, Türkçe dil yeterliliği alanında doktoralı uzman ve çevre muhasebesi aracı olarak plastik poşet uygulaması üzerine çalışan bir doktora öğrencisi) görüşleri alınarak anket soruları düzenlenmiştir. Aynı zamanda sürdürülebilir çevre muhasebesi aracı olarak plastik poşet uygulaması ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Soruların yazılmasında Yasa ve Cop (2019)'in "Yeşil Pazarlama Anlayışında Tüketicilerin Plastik Poşet Kullanımına Yönelik Bakış Açıları: Belçika Örneği" isimli makale, Ayalon vd, (2009) "Reduction of Plastic Carrier Bag Use: an Alalysis of Alternatives in İsrail" isimli makale, (Ohtomo ve Ohnuma (2014) "Psychological Interventional Approach for Reduce Resource Consumption: Reducing Plastic Bag Usage at Supermarkets" isimli makale ve Hang (2018) "An Additional Fee on Plastic Bag: Norwegian Consumers' Choice on Tax or Fund Based on Willingness to Pay Study" isimli tez çalışması yararlı olmuştur.

3. *Adım*; anket için geliştirilen 28 adet likert tipi ifade ve 13 adet demografik bilgi sorusu 10 kişi (3 lisans öğrencisi, 3 memur, 4 akademisyen) ile yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak cevaplatılmış ve anlaşılabilirliği test edilmiştir. Anlaşılmayan sorularda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

4. *Adım*; gerekli düzenlemeler ve düzeltmeler sonucunda 31 soruluk anket işletme alanından 10 adet lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisine uygulanarak anlaşılabilirlik tekrar test edilmiş ve böylece sürdürülebilir çevre muhasebesi aracı olarak plastik poşet uygulaması anketi oluşturulmuştur.

Anketin Geçerliliği

Nicel veri toplama yöntemi olan anket tekniği kullanılarak elde edilen verilerin sonuçları istatistik paket programına işlenerek sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan bireyler üzerinde yapılan araştırmada, çevre bilinci odağında sürdürülebilir çevre muhasebesinde devlet yaptırımı ile plastik poşet ücretlendirilmesinin ürün kullanımını etkilemesine ilişkin algılar belirlenmek istenmektedir. Bu amaçla 7 faktörlü 5'li bir likert ölçeği araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anketin alt boyutlarının korelasyon değerlerinin ve faktör yüklerinin belirlenmesi amacıyla keşfedici faktör analizi yapılarak ölçeğin 7 alt boyuttan oluştuğu doğrulanmıştır.

Örnekleme grubundan alınan veriler sonucunda ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucu 346 veri tam olarak kullanılmış olup, Cronbach's Alpha değeri 0.823 olarak hesaplanmıştır.

Cronbach's Alpha değeri likert tipi ölçeklerde en sık kullanılan değer olmaktadır. Bu değerler "0-0,40" arasında olması "güvenilir değil", "0,40-0,60" arasında olması "düşük güvenilirlikte", "0,60-0,80" arasında olması "oldukça güvenilir" ve "0,80-1,00" arasında olması "yüksek güvenilirlikte" olarak ifade edilmektedir (Akgül ve Çevik, 2005, s. 435-436; Yıldız ve Uzunsakal, 2018, s. 19). Böylece çalışmanın yüksek güvenilirlikte olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca belirlenen yedi faktör de ayrı ayrı güvenilirlik analizine tabi tutulmuş ve bunların Cronbach's Alpha değerleri; faktör 1 için 0,909; faktör 2 için 0,764; faktör 3 için 0,543; faktör 4 için 0,668; faktör 5 için 0,676; faktör 6 için 0,422 ve faktör 7 için 0,482 olarak bulunmuştur. Değerler incelendiğinde faktör 1'in yüksek güvenilirlikte, faktör 2, faktör 4 ve faktör 5'in oldukça güvenilir, faktör 3, faktör 6 ve faktör 7 için kabul edilebilir güvenilirlikte olduğu ifade edilebilir.

Çalışmada likert ölçeklendirme çok olumludan çok olumsuz doğru sıralanmış olup, (5) "kesinlikle katılıyorum", (4) "katılıyorum", (3) "fikrim yok", (2) "katılmıyorum", (1) "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde oluşturulmuştur. Ölçeğin sonuçları "5.00-1.00=4.00" puanlık bir genişlik oluşturmaktadır. Bu değer 5'e bölünerek ölçek için kesim noktaları için düzey belirlenmiştir. Bu düzeyler aşağıda Tablo 2'de verilmiştir;

Tablo 2. Likert tipi ölçeğin değerlendirme aralıkları

Seçenekler	Puanlar	Puan aralığı	Ölçek değerlendirme
Kesinlikle katılmıyorum	1	1.00-1.79	Çok Düşük
Katılmıyorum	2	1.80-2.59	Düşük
Fikrim yok	3	2.60-3.39	Orta
Katılıyorum	4	3.40-4.19	Yüksek
Kesinlikle katılıyorum	5	4.20-5.00	Çok Yüksek

(Kaynak: Akçay, 2012:168.)

Verilerin Analiz Edilmesi ve Bulguları

Bu kısımda katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar tablolar halinde sunulmuş ve sonuçlar frekans ve yüzde analizleri yardımıyla kısaca yorumlanmıştır.

346 katılımcının demografik bilgileri ile ilgili sonuçlar şöyledir: Katılımcıların yüzde 48,8'i erkek, yüzde 51,2'si kadın iken yüzde 58,7'si evli, yüzde 41,3'ü bekârdır. Yüzde 28,9'u 18-24 yaş aralığında, yüzde 32,4'ü 25-34 yaş aralığında, yüzde 29,2'si 35-44 yaş aralığında, yüzde 6,9'u 45-54 yaş aralığında, yüzde 2,6'sı ise 55-64 yaş aralığındadır.

Katılımcıların yüzde 6,1'i ilkökul, yüzde 4,9'u ortaokul, yüzde 10,7'si lise, yüzde 57,8'i üniversite ve yüzde 20,5'i ise lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Yine yüzde 0,9'u esnaf-tüccar, yüzde 33,2'si memur, yüzde 11,8'i işçi, yüzde 1,2'si serbest meslek, yüzde 0,6'sı emekli, yüzde 27,7'si öğrenci, yüzde 11,3'ü ev hanımı, yüzde 0,3'ü işsiz, yüzde 9'u akademisyen ve yüzde 4'ü ise diğer meslek grubundan olduklarını beyan etmişlerdir.

Yapılmış olan anket formunda meslek sorusunun altında akademisyen şikkı bulunmamakla birlikte, bu meslek grubuna mensup bireyler diğer meslek grubu boşluğuna mesleklerini belirtmişler, bir kısmı ise memur şikkını işaretlemişlerdir. Ayrıca yüzde 14,7'si

500 TL'den az, yüzde 12,4'ü 501-1000 TL arası, yüzde 11'i 1001-2000 TL arası, yüzde 27,7'si 2001-4000 TL arası, yüzde 32,1'i 4001-10000 TL arası ve yüzde 2'si ise 10000 TL ve üstü aylık gelir durumuna sahip olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak katılımcıların aylık gelir düzeylerinin 2001-10000 TL arasında yoğunluk kazandığı görülmüştür.

Tablo 3. Katılımcıların en çok alışveriş yaptığı yer ve alışveriş yapma sıklıkları

Alışveriş Yapma Sıklığı	n	%	Alışveriş Yapılan Yer	n	%
Her gün	37	10,7	Süper Market	217	62,7
Haftada 2-3 gün	167	48,3	Mini Market	103	29,8
Haftada 1 gün	83	24,0	Bakkal	8	2,3
Ayda 1 gün	59	17,1	Açık Pazar	17	4,9

Tablo 3'te görüldüğü üzere, katılımcıların büyük çoğunluğu (yüzde 62,7) süper marketlerden alışveriş yaptıklarını belirtirken, alışveriş yapma sıklığında da haftada 2-3 gün arasında alışverişe çıkma ön plana çıkmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların kullandıkları poşet sayısı ve bunları değerlendirdikleri yerler

Kullanılan Poşet Sayısı	n	%	Poşetlerin Değerlendirildiği Yerler	n	%
0-2	265	76,6	Doğrudan Atık Kutusuna Atarım	20	5,8
3-5	64	18,5	Çöp Poşeti Olarak Kullanırım	277	80,1
6-10	15	4,3	Evde Yiyecek vs. Gibi Ürünleri Paketlemek İçin Kullanırım	22	6,4
10 +	2	,6	Taşıma Çantası Olarak Kullanırım	27	7,8

Tablo 4'ten de anlaşıldığı gibi, ücret uygulamasından sonra katılımcıların büyük bir çoğunluğu (yüzde 76,6'sı) alışveriş esnasında plastik poşet kullanmadığını ya da 1-2 tane kullandıklarını ve plastik poşetleri alışverişten sonra çöp poşeti olarak değerlendirdiklerini (yüzde 80,1'i) ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcılara göre plastik poşetlerin çevreye etkisi ve plastik poşetlerin zararlarını bilmeleri halindeki tutumları

Plastik Poşetler	n	%	Zararını Bilme Durumunda Plastik Poşet Kullanımı	n	%
Çevrede Çok Büyük Hasara Yol Açarlar	131	37,9	Hayır Kullanmazdım	48	13,9
Çevrede Az da Olsa Hasara Yol Açarlar	27	7,8	Muhtemelen Kullanmazdım	77	22,3
Toplandıktan Sonra Hasara Yol Açmazlar	17	4,9	Bilmiyorum	60	17,3
Toplanıp Geri Dönüştürülebilirler	171	49,4	Büyük Olasılıkla Çantamı Kullanırdım	90	26,0
			Kesinlikle Çantamı Kullanırdım	71	20,5

Tablo 5'te görüldüğü üzere, katılımcıların önemli bir kısmı (yüzde 37,9'u) plastik poşetlerin çevrede çok büyük hasara yol açtığını düşünürken, yaklaşık yarısı (yüzde 49,4'ü) da poşetlerin toplanıp geri dönüştürülebileceğini ifade etmektedirler. Yine katılımcıların, ücret uygulaması olmasa, plastik poşetlerin çevreye ağır hasar verdiğini bilseler bile, kendi çantalarını kullanmaları konusunda kararsız bir tutum sergilemekte olduğu görülmektedir. Bu da insanların plastik poşet kullanmaktan çok kolay vazgeçmeyeceklerini göstermektedir.

Tablo 6. Katılımcıların plastik poşet yerine yeniden kullanılabilir çanta tercih etme durumları

Yeniden Kullanılabilir Çanta Tercih Etme	n	%
Evet	219	63,3
Hayır	127	36,7

Tablo 6’da görüldüğü gibi, ücret uygulamasından sonra katılımcıların yüzde 63,3 gibi büyük bir çoğunluğu alışverişlerinde plastik poşet yerine doğaya zarar vermeyen, yeniden kullanılabilen çantaları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç, Tablo 5’teki sonuçlarla birleştirildiğinde plastik poşetten vazgeçmenin ücret uygulaması neticesinde olduğu, ancak yine de azımsanamayacak bir kesimin (yüzde 36,7) plastik poşetten vazgeçmediği anlaşılmaktadır.

Katılımcıların 7 faktörün altında yer alan ifadelere verdikleri cevapların ortalamaları aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Faktör 1: Plastik Poşetlerin Çevresel Sorun Oluşturma Algısı	İfade Ortalamaları
<i>Çevre kıt bir kaynaktır.</i>	<i>Katılıyorum (4,0318)</i>
<i>Plastik poşet kullanımı çevreye zararlıdır.</i>	<i>K. Katılıyorum (4,3468)</i>
<i>Plastik poşet kullanımı çevre kirliliğini artırır.</i>	<i>K. Katılıyorum (4,3786)</i>
<i>Plastik poşetlerin doğada uzun sürede yok olduğunu biliyorum.</i>	<i>K. Katılıyorum (4,3960)</i>
<i>Plastik poşetler doğaya (su, toprak, hava vb.) zarar verir.</i>	<i>K. Katılıyorum (4,3555)</i>
<i>Plastik poşetler doğada yaşayan tüm canlılara zarar verir.</i>	<i>K. Katılıyorum (4,2110)</i>
<i>Plastik poşetlerin çevrede oluşturduğu görüntü kirliliği beni rahatsız eder.</i>	<i>K. Katılıyorum (4,3960)</i>

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu plastik poşetlerin doğaya verdiği zararları bilmektedir. Yine poşetlerin oluşturduğu çevre kirliliğinden ve zarardan rahatsız olduklarını belirtmektedirler. Buradan hareketle çevre konusunda tüketicileri bilinçlendirme çalışmaları artırılarak poşet vb. ürünlerin kullanımının azaltılmasında yol alınabilecektir.

Faktör 2: Çevre Kaynaklarını Kullanmanın Bir Bedeli Olmalıdır	İfade Ortalamaları
<i>Evde tükettiğimiz her şeye para verdiğimiz gibi, tükettiğimiz çevre için de para ödemeliyiz.</i>	<i>Fikrim yok (3,2312)</i>
<i>Çevreye zarar verebilecek her şeyin parasal değeri olmalıdır.</i>	<i>Katılıyorum (3,6156)</i>
<i>Çevre kaynaklarının kullanımının bir fiyatı vardır.</i>	<i>Fikrim yok (3,3324)</i>
<i>Çevre kaynaklarının kullanımı bedava olmamalıdır.</i>	<i>Katılıyorum (3,5751)</i>

Araştırmaya katılanların çoğunluğu çevre tahribatının oluşumunu engellemek ve tüketilen çevrenin bir ürün olarak algılanıp ücretlendirilmesi hususunda kararsız kalmaktadırlar.

Faktör 3: Ücretlendirme Plastik Poşet Kullanımını Azaltmıştır	İfade Ortalamaları
<i>Plastik poşetlerin ücretlendirilmesi poşet kullanımını azaltmıştır.</i>	<i>Katılıyorum (4,0231)</i>
<i>Yanımda kendime ait bez torba vb. taşıma çantası olmadığı zaman alışveriş yapmam.</i>	<i>Katılmıyorum(2,4884)</i>
<i>Plastik poşet ücret uygulaması sonrası alışverişler evlere daha yakın (market, bakkal vs) yerlerden yapılmaktadır.</i>	<i>Fikrim yok (3,0376)</i>
<i>Plastik poşetlerin ücretlendirilmesinden sonra poşet kullanmıyorum.</i>	<i>Fikrim yok (2,9422)</i>

Plastik poşetlerin ücretlendirilmesinin kullanımın azaltılmasında etkisi olmuştur. Fakat, bireyler kendi çantaları olmasa dahi plastik poşet satın alarak kullanmaya devam etmektedir.

Faktör 4: Yasal Plastik Poşet Ücretlendirilmesi Uygulaması Doğrudur	İfade Ortalamaları
<i>Plastik poşetlerden alınan ücretlerin çevre fonuna yatırılması doğru bir karardır.</i>	<i>Katılıyorum (3,9913)</i>
<i>Devlet tarafından uygulanmaya başlatılan plastik poşet ücretlendirilmesi doğru bir uygulamadır.</i>	<i>Katılıyorum (3,6590)</i>
<i>Plastik poşetlerin ücretlendirilmesi devlet tarafından uygulanan bir sosyal sorumluluk projesi gereğidir.</i>	<i>Katılıyorum (3,5780)</i>

Katılımcılar plastik poşet uygulamasından elde edilen gelirin bir sosyal sorumluluk projesi kapsamında değerlendirerek çevre fonuna yatırılmasını ve ücretlendirme uygulamasını doğru bulmaktadır.

Faktör 5: Ücretlendirme Çevre Kirliliğini Azaltmıştır	İfade Ortalamaları
<i>Plastik poşetlere ücretlendirme getirilmeseydi almaya devam ederdim.</i>	<i>Katılıyorum (3,5896)</i>
<i>Yasayı bildiğim halde, kasiyer plastik poşeti bedava veriyorsa düşünmeden alırım.</i>	<i>Fikrim yok (3,2168)</i>
<i>Plastik poşetlerde zorunlu ücret uygulaması olmasaydı çevre kirliliğini önemsemeden poşetleri kullanmaya devam ederdim.</i>	<i>Fikrim yok (2,8786)</i>

Katılımcılar, ücretlendirme olmasaydı plastik poşet kullanmaya devam edeceklerini belirtmektedirler. Ayrıca ücret uygulaması olmasaydı, çevre kirliliğine yol açtığını bildikleri halde plastik poşet kullanımına devam etme ve uygulama devam ederken bedava verilmesi durumunda plastik poşet kullanmaya devam etme hususunda kararsız kalmaktadırlar.

Faktör 6: Plastik Poşet Uygulamasında Devlet Yaptırımı Etkilidir	İfade Ortalamaları
<i>Yeniden kullanılabilir alışveriş poşetlerini yanımda getirmeyi uygun bulmam.</i>	<i>Katılmıyorum(2,5809)</i>
<i>Plastik poşet uygulaması başladığımdan beri market alışverişlerim azaldı.</i>	<i>Katılmıyorum(2,3439)</i>
<i>Plastik poşetlerin ücretlendirilmesi benim kullanımımı azaltmamıştır.</i>	<i>Fikrim yok (2,8844)</i>

Katılımcılar, uygulama sonrası düşük de olsa kendilerine ait poşetleri kullanma eğilimi göstermektedir. Yine, ücretlendirmenin market alışverişlerini pek etkilemediğini belirtirken plastik poşet kullanımlarını azalttığı konusunda kararsız bir tutum sergilemektedir.

Faktör 7: Plastik Poşetler Para Kazanma Aracıdır	İfade Ortalamaları
<i>Plastik poşetlerin ücretlendirilmesiyle market, bakkal gibi satıcılar poşetten para kazanmaktadır.</i>	<i>Katılıyorum (3,6127)</i>
<i>Plastik poşet ücretlendirilmesinden önce de çöp atıkları için çöp poşeti alırdım.</i>	<i>Katılıyorum (3,4769)</i>
<i>Plastik poşetlerden alınan ücretlerden devlet gelir elde etmektedir.</i>	<i>Katılıyorum (3,5780)</i>
<i>Alışverişlerde plastik poşetlerin ücretlendirilmesi yerine, geri dönüşüme uygun, doğada yok olabilir (kağıt vb.) poşetler zorunlu hale getirilmeliydi.</i>	<i>Katılıyorum (4,1445)</i>

Katılımcılar, plastik poşetlerin ücretlendirilmesi sonucunda hem devletin, hem de satıcıların bu durumdan gelir elde ettiklerini düşünmektedirler. Plastik poşetlerin çöp poşeti olarak kullanılmasının yanında katılımcılar aynı zamanda çöp poşeti de aldıklarını belirtmektedir. Ücretlendirme yerine alternatif doğada yok olabilen poşetlerin zorunlu olması katılımcılar tarafından daha doğru bulunmaktadır.

Katılımcıların verdikleri cevapların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği uygun yöntemlerle test edilmiş ve anlamlı farklılık bulunanlar aşağıdaki Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. t Testi ve ANOVA sonuçları

			n	Art.Ortalama	Std.Sapma	P	
t Testi	Cinsiyet	Erkek	Faktör 1	169	4,1809	0,93099	0,005
			Faktör 2	169	3,3240	1,02193	0,033
	Kadın	Faktör 1	177	4,4181	0,62065	0,005	
		Faktör 2	177	3,5480	0,91962	0,033	
	Medeni Durum	Evli	Faktör 3	203	3,0382	0,80150	0,016
			Faktör 6	143	2,4532	0,86642	0,000
Bekar		Faktör 3	203	3,2430	0,75581	0,016	
		Faktör 6	143	2,8159	0,90614	0,000	
ANOVA	Yaş	18-24	Faktör 3	100	3,3750	0,80521	0,003
			Faktör 6	100	2,9900	0,93618	0,000
		25-34	Faktör 3	112	2,9888	0,74464	0,003
			Faktör 6	112	2,4405	0,82772	0,000
		35-44	Faktör 3	101	3,0371	0,73347	0,003
			Faktör 6	101	2,4620	0,82995	0,000
	Eğitim Durumu	İlkokul	Faktör 1	21	3,8639	0,75657	0,003
		Ortaokul	Faktör 1	17	4,1849	0,84781	0,003
		Lise	Faktör 1	37	4,3591	0,70921	0,003
		Üniversite	Faktör 1	200	4,2521	0,86215	0,003
	Lisansüstü	Faktör 1	71	4,5714	0,52461	0,003	

Katılımcıların, çalışmada belirlenmiş olan yedi faktörde yer alan sorulara verdikleri cevapların cinsiyet ve medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t testi uygulanmıştır. Test sonucunda sadece faktör 1 ve faktör 2'ye verilen cevaplarda cinsiyet açısından; faktör 3 ve faktör 6'ya verilen cevaplarda da medeni durum açısından anlamlı farklılık bulunmuş, diğer faktörlerde anlamlı farklılık bulunmadığından değerler tabloya işlenmemiştir. Buna göre; faktör 1'e (Plastik poşetlerin çevresel sorunlar oluşturma algısı) hem kadınların hem erkeklerin katılım düzeyinin yüksek olduğu ancak kadınların erkeklere göre daha fazla katılım eğiliminde oldukları görülmüştür. Faktör 2'ye (Çevre kaynaklarının kullanımının bir bedeli olmalı) kadın ve erkeklerin katılım düzeyinin orta düzeyde olduğu ancak kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda katılım gösterdikleri görülmüştür. Yine faktör 3'e (Ücretlendirme plastik poşet kullanımını azaltmıştır) hem evlilerin hem de bekarların katılım düzeyinin orta düzeyde olduğu ancak bekarların evlilere göre daha fazla katılım eğiliminde oldukları görülmüştür. Faktör 6'ya (Plastik poşet uygulamasında devlet yaptırımını etkilidir) evlilerin düşük, bekarların ise orta düzeyde katılım gösterdikleri yani bekarların evlilere göre daha fazla katılım eğiliminde oldukları görülmüştür.

Katılımcıların, belirlenen yedi faktörde yer alan ifadelerine verdikleri cevapların yaş, eğitim, meslek ve aylık gelir durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ANOVA testi uygulanmıştır. Bu test sonucunda yaş, eğitim ve meslek gruplarına göre anlamlı farklılıklar bulunurken gelir durumuna göre farklılık bulunmamıştır. Yaş gruplarına göre yapılan analiz sonucunda sadece faktör 3 ve faktör 6'ya verilen cevaplarda anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre; faktör 3'e (Ücretlendirme plastik poşet kullanımını azaltmıştır) 18-44 yaş arasında olanların katılma düzeyleri orta seviyede, diğerlerinin ise düşük seviyede olduğu görülmüştür. Faktör 6'ya (Plastik poşet uygulamasında devlet

yaptırımı etkilidir) 18-24 yaş aralığında olanların orta, 25-44 yaş aralığında olanlarınsa düşük düzeyde katılım gösterdikleri belirlenmiştir. Eğitim durumuna göre yapılan analiz sonucunda sadece faktör 1'e verilen cevaplarda anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre; faktör 1'e (Plastik poşetlerin çevresel sorunlar oluşturma algısı) ilkokul ve ortaokul mezunu olanların yüksek, lise, üniversite ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip olanlarınsa çok yüksek düzeyde katılım gösterdikleri belirlenmiştir.

İzleyen kısımda katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamlı farklılıklar gösteren sorular için yapılan Ki-Kare testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların yaşlarına göre alışverişlerde kullandıkları poşet sayısı ve poşetleri değerlendirme biçimleri

Her Alışverişte Kullanılan Plastik Poşet Sayısı						
Yaş		0-2	3-4	5-10	10+	P
18-24	n	84	14	1	1	0,000
	%	84,0	14,0	1,0	1,0	
25-34	n	89	19	4	0	
	%	79,5	17,0	3,6	0,0	
35-44	n	73	22	6	0	
	%	72,3	21,8	5,9	0,0	
45-54	n	13	7	4	0	
	%	54,2	29,2	16,7	0,0	
55-64	n	6	2	0	1	
	%	66,7	22,2	0,0	11,1	
Alışverişten Sonra Poşetlerin Değerlendirilme Şekli						
Yaş		Dönüşüme Atma	Çöp Poşeti	Yiyecek Paketleme	Taşıma Çantası	
18-24	n	7	65	14	14	0,003
	%	7,0	65,0	14,0	14,0	
25-34	n	7	96	4	5	
	%	6,3	85,7	3,6	4,5	
35-44	n	4	88	1	8	
	%	4,0	87,1	1,0	7,9	
45-54	n	1	21	2	0	
	%	4,2	87,5	8,3	0,0	
55-64	n	1	7	1	0	
	%	11,1	77,8	11,1	0,0	

Tablo 8'e göre, yapılan Ki-Kare testi sonucunda, katılımcıların yaşları ile her alışverişlerinde kullandıkları plastik poşet sayısı ve poşetleri değerlendirme şekilleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, genel olarak yaş ilerledikçe alışverişlerde kullanılan plastik poşet sayısı artmaktadır. Özellikle 45-54 yaş grubundaki bireylerin plastik poşet kullanma sayıları diğer yaş grubundakilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Poşetleri değerlendirme konusunda da genel olarak tüm yaş grubundaki bireylerin çöp poşeti olarak değerlendirdiği, ancak yaş ilerledikçe çöp poşeti olarak değerlendirme oranının da arttığı görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların eğitim durumlarına göre alışverişlerde kullandıkları poşet sayısı

Eğitim		Her Alışverişte Kullanılan Plastik Poşet Sayısı				P
		0-2	3-4	5-10	10+	
İlkokul	n	7	10	3	1	0,000
	%	33,3	47,6	14,3	4,8	
Ortaokul	n	11	5	1	0	
	%	64,7	29,4	5,9	0,0	
Lise	n	22	13	2	0	
	%	59,5	35,1	5,4	0,0	
Üniversite	n	164	28	7	1	
	%	82,0	14,0	3,5	0,5	
Lisansüstü	n	61	8	2	0	
	%	85,9	11,3	2,8	0,0	

Tablo 9'a göre, yapılan Ki-Kare testi sonucunda, katılımcıların eğitim durumları ile her alışverişlerinde kullandıkları plastik poşet sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, genel olarak eğitim düzeyi yükseldikçe alışverişlerde kullanılan plastik poşet sayısı azalmaktadır. Özellikle ilkokul mezunu bireylerin plastik poşet kullanma sayıları diğer eğitim seviyesine sahip bireylerden daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 10. Katılımcıların medeni durumlarına göre alışverişlerde kullandıkları poşet sayısı ve poşetleri değerlendirme biçimleri

M. Hal		Her Alışverişte Kullanılan Plastik Poşet Sayısı				P	
		0-2	3-4	5-10	10+		
Evli	n	142	47	13	1	0,004	
	%	70,0	23,2	6,4	0,5		
Bekar	n	123	17	2	1		
	%	86,0	11,9	1,4	0,7		
M. Hal		Alışverişten Sonra Poşetlerin Değerlendirilme Şekli					P
		Dönüşüme Atma	Çöp Poşeti	Yiyecek Paketleme	Taşıma Çantası		
Evli	n	13	173	7	10		0,003
	%	6,4	85,2	3,4	4,9		
Bekar	n	7	104	15	17		
	%	4,9	72,7	10,5	11,9		

Tablo 10'a göre, yapılan Ki-Kare testi sonucunda, katılımcıların medeni durumları ile her alışverişlerinde kullandıkları plastik poşet sayısı ve poşetleri değerlendirme şekilleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, evli bireylerin bekarlara göre daha fazla plastik poşet kullandıkları anlaşılmaktadır. Poşetleri değerlendirme konusunda da hem evli olan hem de bekar olan bireylerin çöp poşeti olarak değerlendirdiği, ancak evlilerin çöp poşeti olarak değerlendirme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Katılımcıların gelir durumuna göre kullandıkları poşet sayısı, poşetleri değerlendirme biçimleri ve poşetlerin zararını bilme durumundaki tutumları

Gelir		Her Alışverişte Kullanılan Plastik Poşet Sayısı				P
		0-2	3-4	5-10	10+	
0-500	n	42	6	2	1	0,001
	%	82,4	11,8	3,9	2,0	
501-1000	n	38	5	0	0	
	%	88,4	11,6	0,0	0,0	
1001-2000	n	17	19	2	0	
	%	44,7	50,0	5,3	0,0	
2001-4000	n	76	14	6	0	

SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE MUHASEBESİ ARACI OLARAK ÜCRETİ PLASTİK POŞET UYGULAMASI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Gelir	Alışverişten Sonra Poşetlerin Değerlendirilme Şekli					P
	Dönüşüme Atma	Çöp Poşeti	Yiyecek Paketleme	Taşıma Çantası		
4001-10000	%	79,2	14,6	6,3	0,0	0,005
	n	88	18	4	1	
10000+	%	79,3	16,2	3,6	0,9	
	n	4	2	1	0	
	%	57,1	28,6	14,3	0,0	
	n					
0-500	n	1	37	7	6	
	%	2,0	72,5	13,7	11,8	
501-1000	n	6	24	6	7	
	%	14,0	55,8	14,0	16,3	
1001-2000	n	3	32	1	2	
	%	7,9	84,2	2,6	5,3	
2001-4000	n	3	84	2	7	
	%	3,1	87,5	2,1	7,3	
4001-10000	n	6	94	6	5	
	%	5,4	84,7	5,4	4,5	
10000+	n	1	6	0	0	
	%	14,3	85,7	0,0	0,0	

Tablo 11'e göre, yapılan Ki-Kare testi sonucunda, katılımcıların gelir durumları ile her alışverişlerinde kullandıkları plastik poşet sayısı ve poşetleri değerlendirme şekilleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, genel olarak 1001-2000 ve 10000+ gelir grubunda olanların diğer gelir grubunda olanlardan daha fazla plastik poşet kullandıkları anlaşılmaktadır. Poşetleri değerlendirme konusunda da genel olarak tüm gelir grubundaki bireylerin çöp poşeti olarak değerlendirdiği, ancak 501-1000 ve 10000+ gelir grubunda olanların diğer gelir grubunda olanlardan daha fazla oranda geri dönüşüme attıkları görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların alışveriş yaptıkları yere göre kullandıkları poşet sayısı

Alışveriş Yaptıkları Yer	Her Alışverişte Kullanılan Plastik Poşet Sayısı				P	
	0-2	3-4	5-10	10+		
Süper Market	n	159	48	9	1	0,004
	%	73,3	22,1	4,1	0,5	
Mini Market	n	89	11	3	0	
	%	86,4	10,7	2,9	0,0	
Bakkal	n	8	0	0	0	
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	
Açık Pazar	n	8	5	3	1	
	%	47,1	29,4	17,6	5,9	

Tablo 12'ye göre, yapılan Ki-Kare testi sonucunda, katılımcıların alışveriş yaptıkları yer ile her alışverişlerinde kullandıkları plastik poşet sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, genel olarak katılımcıların alışveriş yaptıkları yer olarak süper marketleri tercih ettikleri görülmektedir. En çok poşet kullanılan yerin ise katılımcıların verdikleri cevaplara göre açık pazar olduğu yönündedir.

Tablo 13. Katılımcıların gelir durumuna göre poşetlerin zararını bilme durumundaki tutumları

Gelir (TL)		Plastik Poşetlerin Çevreye Ağır Hasar Verdiğini Bilseydiniz Ücret Uygulaması Olmasa Dahı Poşet Tüketimini Azaltır ve Kendi Çantalarınızı Kullanır mıydınız?					P
		Hayır Kullanmazdım	Muhtemelen Kullanmazdım	Bilmiyorum	Büyük Olasılıkla Çanta Kullanırdım	Kesinlikle Çanta Kullanırdım	
0-500	n	11	9	8	19	4	0,002
	%	21,6	17,6	15,7	37,3	7,8	
501-1000	n	9	6	10	9	9	
	%	20,9	14,0	23,3	20,9	20,9	
1001-2000	n	7	4	5	5	17	
	%	18,4	10,5	13,2	13,2	44,7	
2001-4000	n	8	23	17	24	24	
	%	8,3	24,0	17,7	25,0	25,0	
4001-10000	n	12	35	18	31	15	
	%	10,8	31,5	16,2	27,9	13,5	
10000+	n	1	0	2	2	2	
	%	14,3	0,0	28,6	28,6	28,6	

Tablo 13'e göre, yapılan Ki-Kare testi sonucunda, katılımcıların gelir durumları ile plastik poşetlerin çevreye ağır hasar verdiğini bilmeleri halinde ücret uygulaması olmasa dahi poşet tüketimlerini azaltıp kendi çantalarını kullanma durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, 1001-2000, 2001-4000 ve 10000+ gelir grubunda olanlar yüzde 50 veya daha yüksek bir oranda kendi çantalarını kullanabileceklerini ifade ederken diğer gelir grubundakiler daha düşük oranlarda kendi çantalarını kullanabileceklerini ifade etmişlerdir.

Yapılan anket çalışmasında 500 TL'den az gelire sahip olan katılımcılar genellikle üniversite öğrencilerinin oluşturduğu kişilerden oluşmaktadır. Aslında insanların plastik poşetlerin çevreye verdikleri zarar konusunda bilinç düzeyleri arttırılırsa gelir seviyesinden etkilenmeden plastik poşet kullanımını azaltma yönünde bir tutum sergileyebilecekleri kanaati edinilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Çevrenin tükenebilir bir kaynak olarak algılanması, çevre kirliliğinin önlenmesi açısından son derece önemli bir adımdır. Çünkü tükenebilirlik algısı aynı zamanda çevrenin bir ürün olarak algılanabileceği olgusunu ortaya çıkarmakta ve her tüketilen ürünün fiyatının olduğu gibi tüketilen çevrenin de bir fiyatının olması gerekliliğini savunabilmeyi sağlamaktadır. Her devlet içerisinde yaşayan toplumların refahını sağlayabilmek için birtakım faaliyetlerde bulunmakta, bu faaliyetlerin karşılığında da belirli miktarlarda gider oluşmaktadır. Bu giderin bir kısmı ülkede yaşayan birey, kurum ve kuruluşlardan elde edilen vergilerle karşılanmaktadır. Çevre tahribatının önlenmesi adına yapılan giderlerin de bir kısmı kurum ve kuruluşlar ile bireylerden alınan vergilerin bir kısmından karşılanmakta, ancak gün geçtikçe artan çevre sorunları nedeniyle bu kaynak yeterli olmamaktadır. Bu durum ise çevre tahribatından dolayı oluşan giderlerin muhasebesel olarak içselleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yani toplumda yaşayan her birey, kurum/kuruluş çevre kirliliğinin önlenmesindeki giderleri karşılamalı, kısaca çevre kullanımının bir bedeli olmalıdır.

Dünya ülkelerinde yapılan uygulamalar ve araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler neticesinde, plastik poşetlerin insanların kullanımı sonucunda çevrede yol açtığı hasarın çok büyük boyutlara ulaştığı gözlemlenmiş ve bu durumun engellenmesi adına en doğru yaptırımın “kirleten öder” ilkesine göre plastik poşetlerin ücretlendirilmesi yöntemi ile azaldığı gözlemlenmiştir. Bu durum aslında çevre tahribatına ve kirliliğine yol açan plastik poşet gibi ürünlerin ücretlendirilerek muhasebesel olarak içselleştirilmesi durumuna örnek oluşturabilmektedir.

Türkiye’de belki de geç kalınan bu uygulama 2019 yılı itibari ile başlatılmıştır. Yapılan bu araştırma neticesinde görülmektedir ki, bireyler çevre tahribatına yol açtığını düşündükleri plastik poşetlere ücret ödeme konusunda çekimser olmakla birlikte bu ücrete karşı oldukları yönünde kesin bir tutum sergilememektedirler. Katılımcılar, poşetlerin oluşturduğu bu kirlilikten hoşnut olmadıklarını belirtse de genel olarak çevre kaynaklarının kullanımının bedava olması gerekliliğini savunmaktadırlar. Yasal olarak uygulamanın başlatılmasını bir sosyal sorumluluk projesi olarak görmekte ve bu ücretlerin çevre fonuna yatırılması hususunu doğru bulmakta, ancak bu ücretten devletin ve plastik poşet satışı yapan işletmelerin para kazandığını düşünmektedirler. Ücretlendirme ile ilgili yapılan analiz sonucuna göre, tüketiciler yasal uygulamayı ve plastik poşetlerin çevreye zararını bilmelerine rağmen plastik poşetlerin işletmeler tarafından ücretsiz verilmesi durumunda poşet kullanımına devam edecekleri yönünde bir tutum sergilemektedirler.

Ücret uygulaması, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de plastik poşet kullanım oranını azalttığı çıkan sonuçlarca belirlenmiştir. Ancak poşet kullanımı halen devam etmekte olup, yanında kendine ait poşet, çanta gibi ürünleri olmayan tüketiciler ücretini ödeyerek plastik poşet almaya devam etmektedirler. Anket çalışması süresince yapılan gözlem ve görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bir başka durum ise, poşet almak istemeyen ya da yanında kendine ait taşıma çantası olmayan bireyler sebze, meyve ve ekmek reyonlarında ücretsiz verilen, barkotsuz ve 0,15 mm’in altında olan poşetleri kullanmakta, işletmeler ise bu duruma aldırmazlık etmemekte, hatta bazı işletmeler yanında çantası olmayan tüketicilere bu poşetleri kendileri vermektedirler.

Çalışmada aynı zamanda tüketicilerin alışveriş tutumları ve alışveriş süresinde plastik poşet kullanımına yönelik sergiledikleri davranışlar da analiz edilmiştir. Plastik poşetlerin yol açtığı çevre tahribatına yönelik tutum, kadın ve erkeklerde, gelir seviyesi, meslek, medeni durum ve yaş farklılığı göstermeksizin herkeste aynıdır. Yani katılımcıların çoğu plastik poşetlerin çevreye verdiği zararı bilmekte ve sebep olduğu kirlilikten rahatsız olduklarını belirtmektedirler. Yapılan araştırma sonucunda; tüketiciler haftada 2-3 kez yaptıkları alışverişlerini genelde süper marketlerden yapmakta, alışveriş sonrası plastik poşetlerini genelde çöp poşeti olarak değerlendirdikleri, aynı zamanda tüketicilerin çöp poşeti de satın aldıkları belirlenmiştir.

Ücretlendirme sonrası plastik poşet kullanımı azalmış olmakla birlikte azımsanmayacak bir katılımcının (yüzde 36,7) poşet kullanımından vazgeçmemekte oldukları

belirlenmiştir. Katılımcılar çoğunlukla alışverişlerinde hiç poşet kullanılmayarak kendi çantalarını kullandıklarını ya da en fazla 2 poşet kullandıklarını ifade etseler de uygulama sonrası kendilerine ait poşetleri kullanma eğilimi çok da yüksek oranlarda gerçekleşmemektedir. Bu konuda kadınların kendi çantalarını kullanma eğilimleri erkek katılımcılardan daha fazla olduğu, ücretlendirmenin kişilerin market alışverişlerini pek etkilemediği de ortaya çıkan sonuçlar arasındadır.

En nihayetinde çevre kirliliğinin oluşmasını önlemek adına devlet tarafından yasal olarak hayata geçirilen uygulamalar toplumun üzerinde etkili olduğu plastik poşet ücretlendirilmesindeki yasal zorunluluk ile yapılan çalışmada çıkan sonuçlarla desteklenebilmektedir. Türkiye açısından değerlendirildiğinde katılımcıların görüşlerine istinaden ortaya çıkan sonuç ise çevre kirliliğinin önlenmesi için devlet yaptırımlarının etkili olmasının yanında, bireyler poşet uygulaması olarak ele alındığında, plastik poşet kullanımına devam edilmesini ve çevre kirliliği ile verilen zararın da devlet tarafından giderilerek, ücretlerinin ise bireylere yansıtılmaması görüşünü savunmaktadırlar.

Katılımcılar plastik poşetlerin çevrede hasara yol açtığını kabul etmekte olup, azımsanmayacak bir çoğunluğu bu poşetlerin ücretlendirilmesi yerine toplanıp geri dönüştürülmesi yönünde tutum sergilemektedir. Bu durumda bu poşetlerin geri dönüştürülebilmesinin zorluğu ve bu dönüşüm sırasında oluşan sıkıntılar konusunda toplumun bilinç seviyesinin yapılan reklamlar, eğitim vb. gibi yöntemlerle arttırılması doğru bir yöntem olarak görülmektedir.

Yine katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu ücretlendirme yerine doğada yok olabilen, geri dönüşüme uygun (kâğıt vb.) ürünlerin kullanılarak üretilen poşetlerin kullanılmasını daha uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Aslında bu durumu farklı bir gözle değerlendirilecek olursa, katılımcılara sorulan bir diğer soruya verilen cevapla bağdaştırılması doğru bir öneri sunulmasına sebep olabileceği düşünülmektedir. Katılımcılara yöneltilen “plastik poşetlerin çevreye ağır hasar verdiğini bilseydiniz ücret uygulaması olmasa dahi poşet tüketimini azaltır ve kendi çantalarınızı alışverişte kullanır mıydınız” ifadesine verilen cevapların oranları birbirine çok yakın olmakla birlikte “muhtemelen kullanmazdım (yüzde 22,3), bilmiyorum (yüzde 17,3), büyük olasılıkla çantamı kullanırdım (yüzde 26), kesinlikle kendi çantamı kullanırdım (yüzde 20,5) katılım oranları ile aslında net bir tutum sergilemedikleri görülmektedir. Çevre bilinci hususunda yapılan çalışmalar arttırılsa da bir kısım grup yine de kendisine ait çanta kullanmama yönünde bir tutum sergileyebileceği düşünülürse, plastik poşetlerin tamamen yasaklanıp doğada yok olabilen poşetlerin kullanılmasının zorunlu olması da bir öneri niteliği taşımaktadır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler ve anket verileri toplanma esnasında gözlemlenen bir diğer durum, poşetlerden alınan ücretlerin bir kısmının çevre fonuna yatırılacağına tam olarak bilinmemesi olmakla birlikte, bir başka değerlendirmeye göre de bireyler poşetlerden alınarak çevre fonuna yatırılan ücretlerin gerçekten çevre kirliliğinin önlenmesi için kullanılıp kullanılmayacağı hususunda tedirginlik yaşadıklarını belirtmesidir. Bu durumun önlenmesi

için çevre fonunun kullanıldığı yerlerin medya aracılığı ile bireylere şeffaf bir biçimde gösterilmesi de bir öneri olarak sunulabilmektedir.

Kaynakça

- Akçay, S. (2012). Kamu Sektöründe İç Denetimin Etkinliğinin Ölçülmesi Ve Belediyeler Üzerinde Bir Çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü İşletme A.B.D. Doktora Tezi* . Kütahya.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2005). *İstatistiksel Analiz Teknikleri-SPSS'te İşletme Yönetimi Uygulamaları-*. Ankara: Emek Ofset.
- Alagöz, A. ve Yılmaz, B. (2001). Çevre Muhasebesi Ve Çevresel Maliyetler. *SÜ İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 1(2),147-158.
- Anastasio, M. and Nix, J. (2016). *Plastic Bag Levy İn Ireland*. Institute For European Environmental Policy (www.leep.eu).
- Aruoba, Ç. (2008). Financing Environmental Politics in Developing Countries. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 1(1), 21-34.
- Aslan, Ü. (1995). Çevre Muhasebesi ve Nuh Çimento A.Ş.'Nde Çevre Muhasebesi Üzerine Pilot Bir Çalışma. Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi*.
- Ayalon, O., Goldrath, T., Rosenthal, G. and Grossman, M. (2009). Reduction Of Plastic Carrier Bag Use: An Analysis Of Alternatives İn Israel. *Waste Management* , 7 (29), 2025-2032.
- Barkham, P. (2007). *World Asks Town That Banned The Plastic Bag: How Can We Do It Too?* The Guardian.
- Haftacı, V. ve Soylu, K. (2007). Çevre Kirlenmesi Ve Çevre Koruma Bağlamında Çevre Muhasebesinin Önemi. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi* ,(33), 102-120.
- Hang, W. (2018). An Additional Fee On Plastic Bag: Norwegian Consumers' Choice On Tax Or Fund Based On Willingness To Pay Study. *Norwegian University School Of Economics And Business Business Administration Master's Thesis* .
- Homonoff, T. A. (2017). *Scientific Support For A Plastic Bag Reduction Law*. Scientist Action And Advocacy Network - Scaan.Net.
- Keleş, R. (1997). *İnsan Çevre Toplum*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Kılıçer, E. (2018). Plastik Poşet Vergisi Ve Örnek Ülke Uygulamaları. *Researchgate.Net* , (41),54-64.
- Motasem, N. S., Linah, M. A. and Saidan, H. (2017). Management Of Plastic Bags Waste: An Assessment Of Scenarios İn Jordan. *Journal Of Chemical Technology And Metallurgy* , 52 (1), 148-154.
- Mutlu, A., (2007). Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Muhasebesi (II). *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (34) 162-173.
- Ohtomo, S. and Ohnuma, S. (2014). Psychological İnterventional Approach For Reduce Resource Consumption: Reducing Plastic Bag Usage At Supermarkets. *Resources, Conservation And Recycling* (84), 57-65.
- Özbirecikli, M. ve Melek, Z. (2002). Çevre Muhasebesi Ve Çevresel Maliyetlerin Maliyet Muhasebesi Sistemine Etkileri Ve Bir Araştırma. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi* (14), 85-90.
- Rayne, S. (2008, Mart). The Need For Reducing Plastic Shopping Bag Use And Disposal İn Africa. *African Journal Of Environmental Science And Technology* .
- Reinhardt, L. F. (2008). Çevre Sorununu Somutlaştırmak. H. B. Review İçinde, *Yeşil İş Stratejisi* (S. 53-76). İstanbul: Bzd Yayıncılık.
- Yasa, Y. A. ve Cop, R. (2019). Yeşil Pazarlama Anlayışında Tüketicilerin Plastik Poşet Kullanımına Yönelik Bakış Açıları: Belçika Örneği. *Gazi İktisat Ve İşletme Dergisi* , 1 (5), 34-45.
- Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması Ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi* (1), 14-28.

İnternet Kaynakları

- <https://www.accountingedu.org/environmental-accounting.html>, E.Tarihi: 11.03.2019.
- <https://www.copunesahipcik.org/>, E.Tarihi: 26.04.2019.
- <https://www.dw.com/cda/tr/naylon-po%C5%9Fetle-m%C3%BCcadelede-8-%C3%BCIke/a-19148138>,
E.Tarihi: 09.04.2019.
- <http://ekolojist.net/hindistanin-mumbai-kentinde-plastik-posetler-yasaklandi/>, E.Tarihi: 26.04.2019.
- <https://www.evrensel.net/haber/369831/bugunden-itibaren-posetler-25-kurus-10-kurusu-maliyet-15-kurusu-vergi>, E.Tarihi: 10.04.2019.
- <https://www.france24.com/en/20160701-france-bans-plastic-bags-distributed-stores>,
E.Tarihi:09.04.2019.
- <https://listelist.com/plastik-poset-kullanmayan-ulkeler/>, Erişim Tarihi: 26.04.2019.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181210-4.htm>, E.Tarihi: 26.04.2019.
- <https://yesilgazete.org/blog/2017/09/20/turkiyede-ucretli-plastik-poset-karmasasi-2018-mi-2019-mu/>,
E.Tarihi: 09.04.2019.
- tdk.gov.tr, E.Tarihi: 26.04.2019.

